

*Zygmunt Kukuła**

PRZECIWDZIAŁANIE PRANIU PIENIĘDZY NA SŁOWACJI W ŚWIETLE NIEKTÓRYCH POLSKICH ROZWIĄZAŃ PRAWNYCH

WSTĘP

Pranie pieniędzy i innych wartości majątkowych pochodzących z przestępstw, w dużej mierze z przestępstw popełnionych w zorganizowanych strukturach, stanowi nadal poważny problem dla wszystkich współczesnych organizacji państwowych oraz działających tam instytucji bankowych. Od wielu już lat próbują sobie z tym radzić poszczególne państwa, grupy państw i organizacje międzynarodowe, tworząc w tym celu regulacje prawne. Można tylko wspomnieć o najważniejszej z nich – o Konwencji ONZ z 8 listopada 1990 r. dotyczącej prania, ujawniania, zajmowania i konfiskaty dochodów pochodzących z przestępstwa. Same akty prawa międzynarodowego czy składane co jakiś czas deklaracje o potrzebie zwalczania przestępstw prania brudnych pieniędzy, bez równoczesnego wprowadzenia stosownych rozwiązań do krajowego porządku prawnego ich sygnatariuszy, nie przynoszą oczekiwanych efektów. Proceder ten, jak powszechnie wiadomo, ma zasięg globalny, a więc niezbędne okazuje się przygotowanie przepisów w taki sposób, aby można było za ich pośrednictwem prowadzić skuteczną kontrolę przepływu środków finansowych w ramach współpracy międzynarodowej, a do krajowej struktury przepisów

* Zygmunt Kukuła jest doktorem nauk prawnych, zajmuje się problematyką przestępczości gospodarczej; funkcjonariusz Komendy Miejskiej Policji w Bielsku Białej.

prawnych włączyć te, które służą zwalczaniu tych kategorii przestępstw. Określać powinny one dokładnie obowiązki osób i instytucji uczestniczących w transferze środków pieniężnych. Zważywszy na techniczną stronę organizowania przestępczego procederu szczególna rola przypada bankom oraz osobom i instytucjom współpracującym z nimi. Wszystkie one zaliczają się do tzw. osób obowiązanych, o których będzie mowa w dalszej części.

Podjmując niniejszy temat, zdecydowano, aby wziąć pod uwagę unormowania prawne, obowiązujące w tym względzie na terenie Słowacji. Trzeba mieć przy tym świadomość, że znajomość prawa słowackiego jest w Polsce wciąż słabo znana. Zagadnienia z tym związane zasługują na dokładniejsze omówienie również z tego powodu, że oprócz sąsiedztwa i pogłębiającej się współpracy gospodarczej jesteśmy uczestnikami struktur europejskich w ramach Unii, co nadaje tym relacjom szersze znaczenie. Należy wspomnieć, że słowackie prawo bankowe w § 2 akapit 5, dopuszcza również możliwość wykonywania działalności bankowej na swoim terytorium bankom zagranicznym, za pośrednictwem swoich oddziałów, po wcześniejszym uzyskaniu stosownego pozwolenia¹. W orbicie prowadzonych rozważań znalazły się dwa podstawowe akty prawne z tego zakresu: ustawa o ochronie przed legalizacją korzyści z przestępczej działalności i ochronie przed finansowaniem terroryzmu z 2 lipca 2008 r., oraz słowacki kodeks karny (skk). Pierwsza z ustaw przyjmuje na siebie ciężar organizacyjno-prawnych przedsięwzięć ujawniania przypadków, wskazujących na możliwość popełnienia tego przestępstwa, kodeks karny zaś uzupełnia jej postanowienia, gdy chodzi o pociągnięcie do odpowiedzialności karnej osób odpowiedzialnych. W kręgu zainteresowań znalazły się podstawowe założenia służące przeciwdziałaniu praniu pieniędzy, do których porównano w niezbędnym zakresie niektóre polskie rozwiązania z ustawy z 16 listopada 2000 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy², a także omówienie i ocena powołanych do tego celu przepisów karnych, przy czym za konieczne uznano, związłe scharakteryzowanie podstawowych założeń, na których funkcjonuje kodeks karny tego kraju.

1. ROZWIĄZANIA WYNIKAJĄCE Z USTAWY Z 2 LIPCA 2008 R.

Ustawa z 2 lipca 2008 r. o ochronie przed legalizacją korzyści z działalności przestępczej i ochronie przed finansowaniem terroryzmu³ (zákon o ochrane pred legalizaciou príjmov z trestnej činnosti a o ochrane pred financovaním terorizmu a o zmene a doplnení niektorých zákonov) stanowi podstawowy instrument praw-

¹ Zákon o bankách a o zmene a o doplnení niektorých zákonov, zákon č483/2001 Z.z. z 5.10. 2001 r. ze zm.

² Tekst jedn. Dz. U. nr 46, poz. 276 z 2010 r. z późn. zm.

³ Zákon č 297/2008 Z. z.

ny, wprowadzony dla zapewnienia skuteczniejszej walki z tym zjawiskiem. Jest to już druga tego rodzaju ustawa w słowackim porządku prawnym, poprzednio obowiązywała ustawa z 2000 r. o tej samej nazwie⁴. Obecna ustawa, której odpowiednie fragmenty przedstawiono w opracowaniu, zbudowana jest z ośmiu części: 1. Postanowienia wstępne. 2. Należyta staranność osoby obowiązanej w kontakcie z klientem. 3. Postępowanie przy stwierdzeniu nietypowej operacji gospodarczej (transakcji podejrzanej – uwaga Z.K.) i dalsze powinności osób obowiązanych. 4. Ustalenie własności (legalizowanego majątku – Z.K.). 5. Pozycja i zadania Jednostki Analityki Finansowej i innych organów. 6. Wykroczenia i środki administracyjne. 7. Odpowiedzialność za szkodę. 8. Postanowienia przejściowe i końcowe.

Na obecny kształt tej ustawy miały wpływ trzy dyrektywy Wspólnot Europejskich: Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2005/60/WE z 26 października 2005 r., w sprawie przeciwdziałania korzystaniu z systemu finansowego w celu prania pieniędzy oraz finansowania terroryzmu⁵; Dyrektywa Komisji Europejskiej 2006/70/WE z 1 sierpnia 2006 r. ustanawiająca środki wykonawcze do Dyrektywy 2005/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady w odniesieniu do osoby zajmującej eksponowane stanowisko polityczne, jak również w odniesieniu do technicznych kryteriów stosowania uproszczonych zasad należytej staranności wobec klienta oraz wyłączenia z uwagi na działalność finansową prowadzoną w sposób sporadyczny lub w bardzo ograniczonym zakresie⁶, oraz Dyrektywa Parlamentu i Rady 2009/110/WE z 16 września 2009 r. w sprawie podejmowania i prowadzenia działalności przez instytucje pieniądza elektronicznego oraz nadzoru ustanowionego nad ich działalnością, zmieniającą dyrektywy 2005/60/WE i 2004/48/WE oraz uchylającą dyrektywę 2000/46/WE⁷.

1.1. Wyjaśnienie pojęć podstawowych

Przedstawiając temat, pierwsze kroki skierowano w stronę kilku wybranych pojęć, jakie się z nim wiążą, dzieląc je na pojęcia podstawowe oraz pojęcia pomocnicze. Do najważniejszych pojęć podstawowych nawiązuje § 2, objaśniający sposób pojmowania legalizacji dochodów z przestępstwa. Słowacka ustawa adresuje to pojęcie do czterech form działania umyślnego, które polegać mogą na:

- ❖ zamianie pochodzenia majątku lub przekazaniu mienia ze świadomością, że pochodzi ono z działalności przestępczej lub z zaangażowania w działalność przestępczą celem ukrycia lub zatajenia nielegalnego pochodzenia tego mienia

⁴ Zakon č 367/2000.

⁵ Dz. U. WE L. 309 z 25.11.2005 r.

⁶ Dz. U. WE L. 214 z 4.08.2006 r.

⁷ Dz. U. WE L. 267 z 10.10.2009 r.

- lub udzielanie pomocy osobie zaangażowanej w popełnienie takiego przestępstwa, aby uniknęła ona prawnych konsekwencji tych działań;
- ❖ zatajeniu lub ukryciu pochodzenia bądź rodzaju nieruchomości, lokalizacji lub przeniesienia własności nieruchomości lub innych praw do niej, wiedząc że mienie pochodzi z działalności przestępczej lub z udziału w niej;
 - ❖ nabywaniu, posiadaniu i korzystaniu z mienia, wiedząc, że pochodzi ono z działalności przestępczej lub z zaangażowania w taką działalność;
 - ❖ udziale w tak opisanych postępowaniach w postaci zмовy, pomocnictwa i podżegania.

Przytoczone rozwiązania w dużym stopniu pozostają bliskie ich polskim odpowiednikom. Słowacka ustawa silny akcent położyła na stopień świadomości osoby działającej w opisanych warunkach, na który wpływ mają obiektywne okoliczności faktyczne, uwzględniając w szczególności charakter i przesłanki transakcji podejrzanej.

Definicja nietypowej transakcji (nieobyczajna operacja) dalej zwanej – transakcją podejrzaną z § 4, przybrała postać bardziej rozbudowaną. W ustawie wyrażono opinię, że o takim jej charakterze przesądził poziom złożoności przeprowadzanej operacji, zaangażowaniu nadzwyczaj dużej ilości środków, a także inne jej właściwości, które istotnie odbiegają od aktualnego zakresu lub charakteru danego rodzaju działalności klienta, oraz gdy prowadzone operacje nie mają wyraźnego celu gospodarczego albo widocznego celu zgodnego z prawem. O powstaniu podejrzeń w odniesieniu do kwestionowanej transakcji świadczą także samoistne zachowania osoby, która jej dokonuje. W tej ustawie, inaczej niż w polskiej, szczegółowo wymieniono takie przypadki. Spośród nich na uwagę zasługują: odmowa ze strony klienta dokonania swojej identyfikacji, jak również udostępnienia danych koniecznych do należytego wykonywania obowiązków przez osobę obowiązującą; odmowa udzielenia informacji na temat przeprowadzanej operacji gospodarczej lub próba udostępnienia możliwie najmniej informacji na ten temat, bądź dostarczenie informacji, których weryfikacja może być utrudniona lub związana z wysokimi kosztami; zachowanie, podczas którego klient żąda wykonania transakcji na podstawie projektu, który budzi wątpliwości, bądź używa do tego celu środków finansowych o niskiej wartości nominalnej w nieproporcjonalnie wysokim rozmiarze; osoba klienta wobec którego można wysunąć podejrzenia, że ze względu na jego zatrudnienie, stanowisko lub inne przesłanki nie jest, lub nie może być właścicielem środków finansowych, jak również ilość środków finansowych, którymi dysponuje, pozostaje w wyraźnej dysproporcji do charakteru jego działalności gospodarczej albo deklarowanego dochodu majątkowego.

Ostatnie z pojęć podstawowych stanowi definicja osoby obowiązanej (povinná osoba). Katalog takich osób w omawianej ustawie jest dosyć dokładnie określony, ramy publikacji nie pozwalają jednak na wyliczenie wszystkich. Należy jednak zwrócić uwagę na banki, instytucje finansowe, jeśli nie są one bankami, Exportowo-

-Importowy Bank Słowacji, organizatorów gier hazardowych, podmioty pocztowe, komorników, zarządców w postępowaniu upadłościowym, restrukturyzacyjnym lub oddłużeniowym, audytorów, księgowych, doradców podatkowych, podmioty zajmujące się obrotem nieruchomościami, adwokatów i notariuszy, w związku z transakcją których przedmiotem jest obrót nieruchomościami oraz świadczeniem innych szczególnych usług. Będzie nim również przedsiębiorca, który przeprowadza obrót gotówkowy w wysokości co najmniej 15 000 euro, bez względu na to, czy jest to transakcja jednorazowa czy powiązana ze sobą, a także inna osoba, jeśli przepis szczególny tak stanowi.

Do pojęć pomocniczych z kolei możemy zaliczyć: osobę zajmującą eksponowane stanowisko polityczne – § 6, identyfikację osoby dokonującej transakcji podejrzaną do których § 7 włącza osoby fizyczne, prawne, pełnomocników, w tym ustawowych przedstawicieli nieletnich, w dalszej kolejności dokumenty identyfikujące wspomniane wcześniej osoby – § 8. Pod nazwą majątku rozumie się tu jakiegokolwiek aktywa, bez względu na ich charakter, w tym zwłaszcza ruchomości, nieruchomości, mieszkania, lokale niezamieszkałe (lokale komercyjne), papiery wartościowe, wierzytelności, prawa do własności intelektualnej wyników działalności twórczej, w tym prawa własności przemysłowej, a także inne dokumenty, które zawierają tytuł prawny do nieruchomości lub udziału w niej. Podobnie określa to polska ustawa, aczkolwiek bez wyodrębnienia źródeł powstania poszczególnych praw⁸. Fikcyjny bank lub instytucja finansowa to podmioty zarejestrowane w odpowiednim rejestrze w państwie, w którym faktycznie ich zarząd się nie mieści. Zachowaniem objętym karą na które zwraca uwagę ustawa słowacka, jest przestępstwo, lub odpowiedni delikt, popełnione na terenie Słowacji lub poza jej granicami.

1.2. Organizacja służby powołanej do przeciwdziałania praniu brudnych pieniędzy

Problematyka dotycząca organizacji służby powołanej do wykonywania tych zadań została przedstawiona w części piątej ustawy. Służba, o której mowa, to Jednostka Analityki Finansowej – JAF (Finančná spravodajská jednotka), i jest krajową jednostką centralną w zakresie zapobiegania i wykrywania legalizacji takich korzyści oraz przeciwdziałania finansowaniu terroryzmu, usytuowaną w strukturze Policji. Ustawa dokładnie określa spoczywające na niej zadania, w skład których wchodzi:

- ❖ pozyskiwanie, analiza i przetwarzanie informacji o transakcjach podejrzanych oraz innych informacji dotyczących prania pieniędzy;
- ❖ przesyłanie zawiadomień do organów ścigania jeśli uzyskane dowody wskazują na popełnienie przestępstwa;

⁸ Patrz art. 2 pkt 3.

- ❖ żądanie przeprowadzenia kontroli oraz kontrola działalności osób obowiązanych (banków itp.);
- ❖ inicjowanie działań dających podstawę do nałożenia kary na osobę odpowiedzialną za naruszenie albo niewykonywanie obowiązków nałożonych w § 32 lub § 33;
- ❖ inicjowanie działań będących podstawą odebrania uprawnień do prowadzenia działalności gospodarczej albo innej samodzielnej działalności zarobkowej osoby odpowiedzialnej, za powtarzające się naruszenia albo niewypełnianie obowiązków, do czego uprawniony jest organ, któremu przyznano kompetencje do wydania decyzji o odebraniu tego prawa⁹;
- ❖ żądanie powiadomienia jej o propozycjach i sugestiach oraz o przyjętych zarządzeniach przez organa, które według tej ustawy przy nakładaniu kar i cofaniu uprawnień do prowadzenia działalności gospodarczej powinny o czymś takim jednostkę tą powiadomić;
- ❖ zachowanie w tajemnicy informacji otrzymanych od osób odpowiedzialnych, jeśli prawo nie stanowi inaczej;
- ❖ publikowanie informacji na temat form i sposobów legalizacji tych wartości oraz o sposobach dokonywania transakcji podejrzanych;
- ❖ wykorzystanie informacji uzyskanych w związku z wykonywaniem obowiązków ustawowych;
- ❖ informowanie osoby obowiązanej o efektach zgłoszenia transakcji podejrzanej i o postępowaniu, które jest rezultatem otrzymania od niej zgłoszenia o transakcji, jeśli nie zagrazi to udaremnieniem rozpracowania tej operacji;
- ❖ udzielanie informacji uzyskanych od płatnika podatku, gdy jest to uzasadnione wszczęciem postępowania podatkowego, bądź ma znaczenie dla toczącego się już postępowania podatkowego, o ile nie zagrazi to pełnieniu zadań JAF.

Jednostka Analityki Finansowej udostępnia wszelkie informacje i dowody, jakie uzyskała opierając się na tej ustawie, organom państwa (w tym objęte tajemnicą bankową), które wykonują zadania w zakresie ochrony porządku konstytucyjnego, bezpieczeństwa i porządku wewnętrznego, w celu wykonania ich zadań. Przekazywane informacje zawierają dane na temat źródła ich pochodzenia. W przypadku podejrzenia naruszenia obowiązku zachowania tajemnicy organy te w oparciu o żądanie JAF udzielają wyjaśnień oraz dowodów na temat sposobów rozporządzenia uzyskanymi od niej informacjami. JAF prowadzi ewidencję danych, które uwzględniają liczbę uzyskanych informacji o transakcjach podejrzanych, sposobach ich uzyskania oraz innych szczegółowych danych. Ustawa zobowiązuje JAF do podjęcia współpracy z właściwymi organami państw członkowskich UE, Komisji Europejskiej, Rady UE i Sekretariatu Rady, szczególnie przy wymianie i weryfikacji danych potrzebnych do zapobiegania i wykrywania przypadków prania pieniędzy. Oprócz

⁹ Taką możliwość dopuszcza ustawa o działalności przedsiębiorców (zákon č 455/1991 Z. z. o Živnostenskom podnikání – Živnosyenský zákon).

tego obowiązku współpracy w tej dziedzinie powstaje również podczas kontaktów z innymi państwami, z którymi Słowacja jest związana umową międzynarodową, albo prowadzi współpracę w zwalczaniu prania pieniędzy na zasadzie wzajemności. Może ona także choć nie ma obowiązku, podjąć współpracę z innymi organizacjami międzynarodowymi w tej dziedzinie.

1.3. Reguły dotyczące sposobów postępowania przy wykonywaniu zadań wynikających z ustawy

W drugiej części ustawy stykamy się z trzema rozwiązaniami, które zważywszy na ich charakter i przeznaczenie zasługują, aby uznać je za reguły postępowania. Słowacki ustawodawca wprowadził trzy poziomy staranności podczas badania transakcji podejrzanych, do których przestrzegania zobowiązał każdą osobę obowiązaną. Stosowane są one wprost, rzutując całościowo na prowadzone postępowanie, a ich nieprzestrzeganie wiąże się z ponoszeniem negatywnych konsekwencji. Zaliczamy do nich reguły dochowania staranności podstawowej, złagodzonej oraz podwyższonej.

Podstawową staranność (základná starostlivosť) wprowadza § 10, przy czym jej koncepcja jest bardzo rozbudowana, za sprawą wyczerpującego opisu nałożonych obowiązków. Składają się na nią takie powinności, jak:

- ❖ identyfikacja klienta i poświadczanie jego identyfikacji;
- ❖ w zależności od poziomu ryzyka legalizacji majątku, dokonanie identyfikacji ostatniego beneficjenta korzyści i podjęcie stosownego zarządzenia;
- ❖ uzyskanie informacji o celu i zamierzonym charakterze kontaktu gospodarczego;
- ❖ przeprowadzenie wstępnego monitorowania kontaktu handlowego, w tym analizy konkretnych transakcji dokonywanych w okresie tworzenia tych relacji, w celu ustalenia, czy przeprowadzane transakcje znajdują potwierdzenie w wynikach działalności biznesowej klienta, znanych osobie obowiązanej, profilu jego działalności i przeglądzie potencjalnego ryzyka związanego z klientem; w zależności od ryzyka prawdopodobieństwa dokonania legalizacji wartości majątkowych, ustalenie pochodzenia środków i zabezpieczenie dokumentów, danych albo informacji, którymi dysponuje osoba obowiązana o kliencie. Obowiązek dochowania takiej staranności spoczywa na osobie obowiązanej, kiedy przeprowadzana jest transakcja obejmująca co najmniej 15 000 euro, bez znaczenia, czy jest ona jednorazowa czy wielokrotna (składająca się z kilku powiązanych ze sobą operacji). W szczególnych wypadkach obejmuje ona kwoty o wysokości co najmniej 2000 euro. O tym, w jakich przypadkach i w jakim zakresie stosować się do zawartych w niej wymagań, pozostawiono uznaniu osoby obowiązanej. To rozwiązanie ustawodawcy wynika z konieczności samodzielnego i niesablonowego podejmowania decyzji, uwzględniając takie uwarunkowania, jak osoba klienta, rodzaj transakcji, stosunki gospodarcze w kontekście konkretnej ope-

racji, co wymaga wartościowania i przeprowadzenia samodzielnej oceny. Tym sposobem na osobę obowiązana przerzucono ciężar wykazania, że stopień staranności, który zdecydowała się przyjąć w kontakcie z klientem, był odpowiedni do skali występującego ryzyka takiej legalizacji.

Złagodzoną staranność (zjednodušena starostlivost') przewiduje § 11. Oparta jest na fundamencie zaufania, którym zdecydowano się objąć niektóre instytucje finansowe, gospodarcze czy organy państwowe, co jednak nie oznacza rezygnacji z zachowania wszelkich zasad ostrożnościowych. Istotną rolę odgrywa w tym miejscu zapis ustawy, w którym czytamy, że osoba obowiązana nie jest obciążona wymogiem zachowania podstawowej staranności w kontakcie z klientem. W każdej sytuacji można postępować zgodnie z regułami podstawowej staranności. Klientami, których obejmują łagodniejsze kryteria oceny są banki oraz instytucje finansowe z siedzibą w państwie członkowskim UE lub w państwie, które przyjęło międzynarodowe przepisy o zwalczaniu prania pieniędzy. W dalszej kolejności znalazły się osoby prawne, których papiery wartościowe dopuszczono do obrotu na giełdzie w państwie członkowskim. Rezygnacja z zachowania podstawowej staranności może mieć miejsce podczas prowadzenia identyfikacji i potwierdzenia identyfikacji ostatniego beneficjenta korzyści, jeśli prowadzeniem wspólnego konta zajmuje się notariusz lub adwokat, który działa w państwie członkowskim bądź w innym, gdzie wprowadzono obowiązek wdrożenia procedur przeciwdziałających praniu wartości majątkowych, a także gdy klientem przeprowadzającym operację gospodarczą jest organ władzy publicznej Republiki Słowackiej. Osoba obowiązana samodzielnie dokonuje oceny, czy w związku z taką transakcją pojawia się podejrzenie legalizacji środków, co w przypadku negatywnym daje podstawę do obniżenia stopnia staranności. Podwyższoną staranność (zvýšena starostlivost') wprowadza § 12. Znajdzie ona zastosowanie do przypadków, gdy w świetle informacji, jakimi dysponuje osoba obowiązana, pojawiają się przesłanki uzasadniające tezę, że klient – uczestnik obrotu gospodarczego albo konkretna transakcja, pociąga za sobą wyższe prawdopodobieństwo bądź ryzyko możliwości przeprowadzenia niedozwolonej legalizacji. Trzeba wyjaśnić, że podwyższona staranność nakłada na osobę obowiązana konieczność zastosowania nie tylko staranności podstawowej, ale również dalszych kroków, adekwatnych do stopnia szacowanego ryzyka. Na szczególne podkreślenie zasługuje obowiązek dochowania podwyższonej staranności, podczas kontaktów z osobą zajmującą eksponowane stanowisko polityczne.

Odrębne zasady postępowania znajdujemy w części trzeciej, omawiającej standardy decyzyjne, obowiązujące przy ujawnianiu transakcji podejrzonej. Pierwsza z nich znajduje się w § 18. Na tej podstawie osoba obowiązana zachowuje w tajemnicy fakt ujawnienia transakcji podejrzonej i zarządzeń ustanowionych przez JAF przed osobami trzecimi oraz innymi, których te informacje dotyczą. Adresowana jest do kierownictwa osób obowiązanych, ich pracowników oraz osób, które świadczą dla niej usługi na podstawie innych umów niż umowa o pracę (np. outsourcing

w działalności bankowej). Wspomniany obowiązek rozkłada się także na okres przypadający po zakończeniu tam pracy lub świadczenia usług. Zwolnić z tego obowiązku może JAF, gdy w grę wchodzi postępowanie przed organem uprawnionym, według przepisu szczególnego, o odebraniu prawa do prowadzenia działalności gospodarczej albo innej działalności zarobkowej.

Kolejną z zasad jest przyznane w § 19 uprawnienie osoby obowiązanej do pozyskiwania i opracowywania danych, w celu dochowania wymaganego przez ustawę poziomu staranności. Dane uzyskane w ten sposób należy przechowywać przez 5 lat, przy czym termin ich przechowywania na żądanie JAF może być przedłużany o kolejny okres. Ostatnią z wybranych zasad jest nałożony przez § 20, wymóg opracowania regulaminu wewnętrznego postępowania osoby obowiązanej, przeznaczonego na potrzeby przeciwdziałania praniu pieniędzy. Regulamin ten musi obejmować przegląd aktualnych form przeprowadzania transakcji podejrzanych, sposób dochowania staranności w kontaktach z klientem, oraz sposób zarządzania ryzykiem w takich sytuacjach. Osoba obowiązana zapewnia dodatkowo szkolenie pracowników z tej problematyki na własny koszt.

1.4. Postępowanie w sytuacji ujawnienia transakcji podejrzanej

Omówione wcześniej regulacje ustawowe składają się na pewien zintegrowany algorytm postępowania w przypadku, gdy pojawi się uzasadnione podejrzenie przeprowadzania transakcji podejrzanej. Zgodnie z zaleceniami przedstawianymi w § 14, osoba obowiązana powinna samodzielnie ocenić, czy jest przygotowywana do przeprowadzenia transakcja, nasuwająca podejrzenia co do jej przestępczego charakteru. Osobę obowiązana zobligowano do zachowania szczególnej uwagi w odniesieniu do wszelkich złożonych, nadzwyczaj wysokich kwotowo transakcji o nietypowym charakterze, którym trudno przypisać oczywisty ekonomiczny cel albo prawne uzasadnienie, przy czym powinna ona w możliwie najwyższym stopniu ustalić powiązanie ze sobą tych transakcji. W stosunku do każdego podejrzenia, wskazującego na legalizowanie środków bądź finansowanie terroryzmu, które może powstać w procesie badania gospodarczego charakteru konkretnej operacji, albo nowych technologicznych rozwiązań przy prowadzeniu działalności gospodarczej, a które mogą wpłynąć na zachowanie anonimowości jej uczestnika, każda osoba obowiązana powinna przyjąć stosowne zarządzenia, zmierzające w kierunku zablokowania wykorzystania ich na potrzeby legalizacji majątku czy też finansowania terroryzmu. Na osobie obowiązanej spoczywa dodatkowo konieczność sporządzenia pisemnego rejestru, który należy udostępnić podczas prowadzonej kontroli uprawnionemu organowi. Jeśli pojawi się takie podejrzenie osoba obowiązana w myśl § 15 może odmówić nawiązania kontaktów gospodarczych, zakończyć takie kontakty, albo odmówić przeprowadzenia transakcji. Uprawnienie to znajdzie zastosowanie do przypadków, gdy nie może ona spełnić warunków zachowania podstawowej sta-

ranności, z powodu braku możliwości identyfikacji, jak również braku potwierdzenia identyfikacji klienta, ustalenia ostatecznego beneficjenta korzyści, czy uzyskania informacji o celu i zamierzonym charakterze kontaktu gospodarczego, a także gdy klient odmówi wskazania swojego mocodawcy. W tej sytuacji osoba obowiązana, zgodnie z § 16, ma obowiązek wstrzymać zleconą jej do przeprowadzenia transakcję i zgłosić ją JAF. Uznano za niezbędne wstrzymanie, jeśli pojawi się niebezpieczeństwo, że jej wykonanie może udaremnić lub istotnie utrudnić zajęcie korzyści z przestępstwa albo środków przeznaczonych na finansowanie terroryzmu, jak również gdy zażąda tego na piśmie JAF do momentu przyjęcia zawiadomienia od JAF, aby tę transakcję wykonała, nie dłużej jednak niż na 48 godzin. Po upływie tego czasu osoba obowiązana może wstrzymać transakcję na podstawie powiadomienia JAF, że sprawa podejrzanej transakcji została przekazana organom ścigania, w każdym razie nie dłużej niż na 24 godziny. Do czasu zablokowania transakcji nie wlicza się sobót ani dni wolnych od pracy. O wykonaniu tego polecenia informuje się niezwłocznie JAF. Przewidziano jednak wyjątki, które dotyczą przypadków, w których nie można tego uczynić z przyczyn operacyjnych i technicznych, o pojawieniu się takich przeszkód informuje się niezwłocznie JAF. Drugi wyjątek dotyczy możliwości udaremnienia rozpracowania transakcji podejrzanej, jeśli JAF tak postanowi.

Warunki przewidziane dla dokonania zgłoszenia takiej transakcji opisała ustawa w § 17. Na tej podstawie osoba obowiązana powinna zgłosić JAF taki fakt, jak również próbę jej przeprowadzenia bez zbędnej zwłoki. Przy zastosowaniu tych samych rygorów informuje ją też o odmowie wykonania transakcji zleconej przez klienta. Ustawa dopuszcza cztery sposoby dokonania tego zgłoszenia: na piśmie, osobiście, w formie elektronicznej albo telefonicznie, jeśli wymaga to natychmiastowego działania. W tym ostatnim wypadku wprowadzono bezwzględny obowiązek, aby w ciągu 3 dni od zgłoszenia telefonicznego potwierdzić takie zgłoszenie osobiście, bądź na piśmie albo w formie elektronicznej. Treść zawiadomienia obejmuje następujące elementy:

- ❖ nazwę przedsiębiorcy, siedzibę lub miejsce wykonywania działalności i NIP osoby obowiązanej;
- ❖ dane identyfikujące osoby, których dotyczy wspomniana transakcja;
- ❖ dane o transakcji podejrzanej, zwłaszcza powód nasuwający podejrzenia, przebieg zdarzenia w czasie, numery rachunków, dane o tym, kiedy były założone, kto jest ich właścicielem, kto ma prawo nimi dysponować, kserokopie dokumentów, na których podstawie były zakładane rachunki, dane identyfikujące osoby uprawnione do dysponowania kontem, kserokopie zawartych umów i innych związanych z tym dokumentów, oraz dalsze informacje, które mogą łączyć się z transakcją i są istotne dla sprawy;
- ❖ dane o innych osobach mających informacje o tej transakcji;
- ❖ imię, nazwisko osoby zgłaszającej telefonicznie ten fakt.

Raport musi zawierać dane o pracowniku, który taką operację ujawnił. Na osobę obowiązującą nałożono wymóg dostarczenia JAF na piśmie dodatkowych informacji o transakcji oraz związanych z tym dowodów.

1.5. Szczególne obowiązki dotyczące wybranych podmiotów i grup zawodowych

Postanowienia ustawy w odniesieniu do wskazanych kategorii osób obowiązanych wprowadziły wymagania szczególne. W orbicie zainteresowania ustawodawcy znalazły się banki i instytucje finansowe, adwokaci, notariusze, audytorzy, księgowi oraz doradcy podatkowi. Rozwiązania szczególne obejmujące adwokatów i notariuszy znajdujemy w § 22. Wynika z nich, że postanowienia nakładające obowiązek powiadomienia o transakcjach podejrzanych nie obejmują adwokatów, gdy dotyczą informacji o kliencie, które od niego zostały uzyskane bezpośrednio lub w inny sposób, w związku lub przy okazji wydania opinii prawnej, obrony klienta w postępowaniu karnym, podczas reprezentowania klienta w postępowaniu sądowym albo udzielania porad prawnych, jeżeli dotyczą wskazanych w § 17 zagadnień, zakończeniem dotychczasowego świadczenia takich porad, bez względu na to, kiedy takie informacje zostały pozyskane (przed, w trakcie czy po zakończeniu świadczenia pomocy prawnej). W bardzo zbliżonym zakresie odnosi się to do notariuszy. Na tej samej zasadzie funkcjonują ograniczenia w powiadamianiu o transakcjach podejrzanych, które adresowane są do audytorów, księgowych i doradców podatkowych.

Nieco inaczej funkcjonuje to w odniesieniu do banków oraz instytucji finansowych. Na podstawie § 24 bank nie może przystąpić do kontaktów biznesowych albo ich kontynuować, gdy klientem jest osoba fikcyjna albo bank, o którym wiadomo, że występuje w takich relacjach ze wspomnianym podmiotem lub bankiem, który nie stosuje się do zarządzeń wydanych w celu przeciwdziałania legalizacji wartości pochodzących z przestępstwa, odpowiadającym obowiązkom płynącym z ustawy słowackiej. Zarówno bank, jak i instytucja finansowa są zobligowane do odmowy nawiązania kontaktu gospodarczego, wykonania zleczonej czynności albo pewnej kategorii usług, jeśli pojawi sytuacja, w której klient dąży do zachowania anonimowości. Poza tym są one także zobowiązane w odniesieniu do swoich przedstawicielstw i spółek zależnych, w których posiadają większościowy pakiet udziałów, a które znajdują się poza terytorium państwa członkowskiego, dopełnić wszystkich wymagań odpowiadających warunkom staranności podstawowej, złagodzonej czy podwyższonej, i rejestrowania związanych z tym danych. Powinność ta nie jest uchylona nawet, gdy w państwie trzecim przepisy prawa nie przewidują wydawania zarządzeń w tym zakresie. Bank i instytucja finansowa powinny o tym informować JAF i wdrożyć stosowne procedury, by uniemożliwić kontynuowanie takiego procederu. Dla usprawnienia wprowadzono konieczność zainstalowania systemów, które umożliwią bezzwłoczne uzyskanie przez JAF na jej żądanie in-

formacji, czy doszło w ostatnich 5 latach do nawiązania kontaktów z konkretną osobą i o jakim charakterze. Prawa i obowiązki, które ta ustawa nałożyła na banki przy wykonywaniu transakcji, rozciągają się także z mocy przepisu szczególnego na Narodowy Bank Słowacji¹⁰, z wyłączeniem uprawnień o kontroli i nakładaniu kar administracyjnych.

2. SANKCJE ZA NARUSZENIA USTANOWIONYCH ZAKAZÓW

Ograniczenie odpowiedzialności za udział w legalizacji dochodów pochodzących z przestępstwa wyłącznie do płaszczyzny prawa karnego byłoby nadmiernym uproszczeniem, wypaczającym rzeczywiste intencje przyjętej koncepcji przeciwdziałania temu zjawisku. System sankcji w odniesieniu do sprawców powinien uwzględniać również rodzaje dolegliwości inne niż sama tylko kara kryminalna, wykorzystując do tego celu inne środki. Kierunek podejmowanych wysiłków powinien zmierzać, w stronę uczynienia procederu prania pieniędzy bardziej nieopłacalnym dla podmiotów gospodarczych, uczestniczących w różnych formach i na różnych etapach, w przeprowadzaniu transakcji legalizacyjnych. Rozwiązania ustawy słowackiej wydają się spełniać te oczekiwania. System sankcji został oparty na czterech równoległych i częściowo niezależnych od siebie założeniach. Na pierwszym miejscu wskazać należy przepisy karne w postaci § 233 i § 234 słowackiego kodeksu karnego, w dalszej kolejności wykroczenie z § 32 tej ustawy, a następnie kary administracyjne z § 33 oraz środki administracyjne pod postacią odebrania prawa wykonywania działalności gospodarczej z § 34 ustawy.

Charakterystykę wspomnianych sankcji należałoby rozpocząć od stosunkowo najłagodniejszych dolegliwości. W pierwszym rzędzie należy omówić wykroczenie przewidziane w § 32. Przedmiot ochrony tego przepisu stanowi ustawowo wprowadzony nakaz zachowania tajemnicy o zgłoszonej transakcji podejrzanej. Z krótkiego opisu czynu wynika, że za wykroczenie w tej formie odpowiada każdy kto naruszy ten obowiązek w stosunku do okoliczności transakcji wymienionych w § 18. Wykroczenie zagrożone jest karą grzywny do 3319 euro, a postępowanie w tej sprawie należy do właściwości rzeczowej JAF z tym zastrzeżeniem, że przy jej rozpatrzeniu zastosowanie znajdują ogólne przepisy ustawy o wykroczeniach¹¹. Trzeba wyjaśnić, że wykroczeniem według prawa słowackiego jest działanie, które narusza bądź zagraża interesowi społecznemu, i jest też za takie uznawane w tym bądź w innym przepisie prawa. Ażeby ponieść odpowiedzialność wystarcza postępowanie nieumyślne, chyba że prawo wyraźnie wskazuje, iż czyn musi być popełniony umyślnie. Warto wspomnieć, że wykroczenie podlega karze zarówno wtedy gdy

¹⁰ Zakon č 566/1992 Zb. o Národnej banke Slovenska v zeni neskorších predpisov.

¹¹ Zákon Slovenskej národnej rady č 372/1990 Zb. o priestupkach v znení neskorších predpisov.

zostanie popełnione w kraju, jak i za granicą, przez obywatela Słowacji bądź cudzoziemca, jeśli ma on pobyt stały na Słowacji. Grzywna, którą przewiduje ustawa z 2008 r., jest surowsza niż dla czynu z ustawy o wykroczeniach.

Kolejnym rozwiązaniem przewidzianym w ustawie z 2008 r. jest możliwość wymierzenia kary administracyjnej przy zastosowaniu § 33. Kara administracyjna co też trzeba wyjaśnić, nie jest wykroczeniem, zaś uprawnienie do jej nałożenia przyznano JAF. Dopuszczono możliwość nałożenia takiej kary na osobę obowiązaną, tj. osobę prawną i osobę fizyczną będącą przedsiębiorcą, w następujących sytuacjach i wysokościach:

- ❖ do 165 969 euro w przypadku niewypełnienia albo naruszenia obowiązków nałożonych a dotyczących niedochowania należytej staranności w stopniu podstawowym, złagodzonej i podwyższonej oraz gdy dotyczy to postępowania przy ujawnieniu transakcji podejrzanej i dalszych kroków z tym związanych, oraz braku wymaganego wewnętrznego regulaminu postępowania;
- ❖ do 99 581 euro w przypadku niewypełnienia albo naruszenia nałożonych obowiązków, których przedmiotem jest dochowanie tajemnicy o fakcie zgłoszenia transakcji podejrzanej, a ponadto gromadzenie, opracowywanie i przekazywanie danych oraz ich udostępnianie na żądanie uprawnionych podmiotów, wykonywanie dalszych czynności po ujawnieniu transakcji, naruszenie obowiązków przez banki i instytucje obowiązane (szczegółowo podane w § 24), oraz w przypadku utrudniania kontroli JAF;
- ❖ do 66 387 euro, gdy nie wypełni bądź naruszy obowiązki innego rodzaju niż wcześniej wymienione.

Możliwość nałożenia wyższej kary w wysokości do 331 939 euro wobec tych samych podmiotów przewidziano w trzech następujących przypadkach:

- ❖ za popełnienie wcześniejszych uchybień w sytuacjach, gdy obowiązki nie są wykonywane w ogóle albo naruszane w ciągu 12 następujących po sobie miesięcy;
- ❖ jeśli popełnione uchybienia udaremniły albo istotnie utrudniły zabezpieczenie korzyści z transakcji podejrzanej;
- ❖ jeśli ponownie naruszono obowiązek, za który w trzech ostatnich latach była nałożona kara administracyjna.

W postępowaniu ustalającym wysokość kary administracyjnej JAF uwzględnia czas trwania i skutki bezprawnego postępowania oraz wielokrotność niewykonywania bądź naruszania obowiązków nałożonych przez tę ustawę. Wprowadzono ramy czasowe przewidziane do nałożenia takiej kary. Obejmują one minimum 1 rok od dnia, w którym stwierdzono naruszenie obowiązków, nie dłużej jednak niż 5 lat od dnia, kiedy doszło do tego naruszenia. Postępowanie w tych sprawach reguluje ustawa z 1969 r. o postępowaniu administracyjnym¹².

¹² Zákon č 71/1967 Zb. o správnom konaní v znení neskorších predpisov.

Trzecim rozwiązaniem, któremu należy poświęcić trochę uwagi, jest przewidziana w § 34, możliwość wystąpienia z wnioskiem o cofnięcie uprawnienia do podejmowania działalności gospodarczej, albo innej samodzielnej działalności zarobkowej. Znajdzie ku temu podstawa, jeżeli JAF ustali, że osoba obowiązana dłużej niż w ciągu 12 kolejnych miesięcy, bądź ponownie po upływie tego okresu, nie wypełni bądź naruszy obowiązki nałożone przez ustawę. Spełnienie tych warunków będzie podstawą wystąpienia z wnioskiem do organu, który jest uprawniony do rozstrzygnięcia o odebraniu uprawnienia do prowadzenia działalności gospodarczej, albo innej samodzielnej zarobkowej działalności według przepisu szczególnego. Tenże organ jest obowiązany w terminie do 30 dni od złożenia wniosku pisemnie powiadomić JAF o sposobie jego załatwienia.

Ostatnią z sankcji grożących za uczestnictwo w legalizacji dochodów z przestępstwa prania pieniędzy jest odpowiedzialność karna. Aktualnie obowiązuje na Słowacji kodeks karny z 20 maja 2005 r., który wszedł w życie 1 stycznia 2006 r.¹³ Założenia na których on się opiera, w wielu miejscach zostały skonstruowane w sposób odbiegający w wielu płaszczyznach od tych, z którymi spotykamy się w jego polskim odpowiedniku. Nieznajomość przepisów, jak wiadomo, nie zwalnia od ponoszenia odpowiedzialności. Z tej to przyczyny warto na wstępie poświęcić mu kilka zdań, przedstawiając w dużym skrócie podstawowe kwestie pozwalające zrozumieć istotę jego unormowań¹⁴. W słowackim kodeksie stało się regułą tworzenie licznych przepisów, opisujących czyn zabroniony w sposób szczegółowy, wręcz kazuistyczny, z czym spotykamy się w naszych regulacjach wyjątkowo. Znajdujemy w nim dwa przepisy przeznaczone do karania przestępstwa prania brudnych pieniędzy.

Pierwszy z nich – § 233 zwany: rozporządzanie korzyściami z przestępstwa (nakładanie s príjmom z trestnej činnosti), przedstawia następujący opis czynu zabronionego:

Ak. 1: kto korzyść albo inny majątek pochodzący z działalności przestępczej w zamiarze ukrycia przestępczego pochodzenia takiej korzyści albo rzeczy, ich

¹³ Opublikowany w Zbiorze praw Trestný zakon č. 300/2005 Z.z., zmiany: 650/2005 Z.z., 692/2006 Z.z., 218/2007 Z.z., 491/2008 Z.z., 497/2008 Z.z., 498/2008 Z.z. 59/2009 Z.z., 257/2009 Z.z., 317/2009 Z.z., 492/2009 Z.z., 576/2009 Z.z., 224/2010 Z.z., 547/2010 Z. z., 33/2011 Z.z., 262/2011 Z.z., 313/2011 Z.z.

¹⁴ Dla przykładu przyjęto w nim inny podział przepisów, w miejsce naszych artykułów tam wprowadzono paragrafy, jako podstawową jednostkę tego podziału, a te w dalszej kolejności dzielą się na akapity oraz poszczególne litery. Inaczej rozwiązano sposób wymierzania kar za przestępstwa, w miejsce kilku alternatywnie wymienionych ich rodzajów, ustawa wprowadza wyłącznie karę pozbawienia wolności. Dopiero w zależności od jej wysokości istnieje możliwość orzekania kar łagodniejszego rodzaju. Kiedy górna granica kary grożącej za przestępstwo przekracza 5 lat, sąd musi wymierzyć karę pozbawienia wolności jako karę zasadniczą, dopiero gdy nie przekroczy tego progu można orzekać kary łagodniejsze o charakterze wolnościowym. Występują tam też nietypowe dla naszego kodeksu elastyczne granice kary 4, 5, 6, 8, 12, 15 czy 20 lat pozbawienia wolności.

identyfikacji bądź wykorzystania do popełnienia przestępstwa, czy ich użycia do popełnienia czynu karalnego, uniemożliwiając ich zabezpieczenie na potrzeby postępowania karnego albo przepadku lub konfiskaty,

a) przenosi na siebie albo inną osobę, użycza, wypożycza, przenosi w banku albo oddziale zagranicznego banku, przewiezie, przywiezie, przemieści, wynajmie albo w inny sposób dla siebie lub innego przekazuje, albo

b) utrzymuje, przechowuje, ukrywa, używa, zużywa, zniszczy, zmienia albo uszkadza,

podlega karze pozbawienia wolności od 2 do 8 lat.

Ak. 2: karze pozbawienia wolności od 3 do 8 lat podlega sprawca, jeśli dopuści się czynu opisanego w ak. 1: a) ze szczególnego motywu¹⁵, albo b) uzyska za jego sposób dla siebie albo kogo innego większą korzyść.

Ak. 3: karze pozbawienia wolności od 7 do 12 lat podlega sprawca jeśli dopuści się czynu opisanego w ak. 1: a) jako funkcjonariusz publiczny, b) uzyska za jego pośrednictwem znaczną korzyść¹⁶, lub c) poważniejszym sposobem działania¹⁷.

Ak. 4: karze pozbawienia wolności od 12 do 20 lat podlega sprawca, jeśli dopuści się czynu opisanego w ak. 1, przy czym: a) uzyska tym sposobem dla siebie albo innego korzyść wielkiego rozmiaru¹⁸, b) w związku z przedmiotami pochodzącymi z handlu środkami odurzającymi, psychotropowymi, jądrowymi albo niebezpiecznymi substancjami chemicznymi, bronią i ludźmi albo ze szczególnie poważnego przestępstwa, albo c) jako członek niebezpiecznej grupy¹⁹.

¹⁵ Sytuacja, o której tu mowa, została opisana w § 40 skk. Obejmuje ona takie przypadki, jak: popełnienie przestępstwa na zlecenie, z zemsty, w zamiarze ukrycia albo ułatwienia popełnienia innego przestępstwa. W następnej kolejności zalicza się do tego postępowanie podjęte w zamiarze publicznego nawoływania do przemocy albo nienawiści wobec grupy osób albo poszczególnej osoby, w związku z ich przynależnością do poszczególnej rasy, narodowości, obywatelstwa, koloru skóry, grupy etnicznej, pochodzenia, albo z powodu ich wyznania religijnego lub motywu seksualnego.

¹⁶ Jest to pułap kwotowy, obejmujący w przypadku znacznej korzyści wartość od 26 600 euro do 132 999,99 euro.

¹⁷ Poważniejszy sposób działania określa § 138 skk. Ustawowa definicja tego pojęcia w pewnej mierze odwołuje się do skutku opisanego w znamionach ustawowych niektórych przestępstw. W myśl przyjętych tam rozwiązań poważniejszy sposób działania obejmuje: morderstwo z użyciem broni popełnione z premedytacją oraz bez premedytacji, zabójstwo typu ciężkiego oraz innego, nieumyślne pozbawienie życia, spowodowanie uszczerbku na zdrowiu, popełnienie czynu przez dłuższy czas, działanie okrutne lub połączone z dręczeniem, przemocą, groźbą bezprawną użycia takiej przemocy albo groźbą innego ciężkiego pokrzywdzenia, z włamaniem, działaniem oszukańcze, z wykorzystaniem kłopotów, braku doświadczenia, zależności lub podporządkowania, przy naruszeniu ważnego obowiązku wynikającego z wykonywanego zawodu, stanowiska bądź funkcji sprawcy albo nałożonego na sprawcę przez ustawę, w zorganizowanej grupie, w stosunku do większej liczby osób.

¹⁸ Suma obejmująca co najmniej 133 000 euro.

¹⁹ Niebezpieczna grupa rozumiana jest w dwojaki sposób. § 141 skk wprowadza alternatywne pojęcia, z których pojęcie to jest zbudowane. Pierwsze z nich – grupa przestępcza – to struktura

Wyjaśnić należy, że przestępstwo prania pieniędzy funkcjonowało w prawie karnym Słowacji już od 1994 r., kiedy do grupy przestępstw przeciwko mieniu dołączono nowy, będący odpowiednikiem obecnych regulacji przepis § 252a²⁰. Dla uszczelnienia kontroli nad „czystością” środków finansowych angażowanych w przedsięwzięcia gospodarcze wykorzystano już w 1994 r. specjalną ustawę o udokumentowaniu pochodzenia środków finansowych przy prywatyzacji²¹. Z takiej możliwości, jak dotąd, polski ustawodawca nie skorzystał. Przepis z § 233 powstał w efekcie zobowiązań Republiki Słowackiej do zwalczania na swoim terytorium tego typu przestępstw. Do jego elementów charakterystycznych należy zaliczyć podobieństwo do opisu przestępstwa paserstwa, jako klasycznego przestępstwa przeciwko mieniu, na co też zwraca się uwagę w słowackiej nauce prawa. O karalności opisywanego działania przesądza jednak świadomość sprawcy, o faktycznych źródłach pochodzenia używanego majątku, korzyści bądź rzeczy, które uzyskane zostały z przestępstwa. Podejmowane przez sprawcę działania, aby zostały uznane za przestępstwo, muszą zmierzać w kierunku udaremnienia ustalenia źródła ich pochodzenia, na potrzeby przyszłego postępowania karnego bądź ich przepadku czy konfiskaty. Nie odgrywa tu jednak znaczenia wysokość takiej korzyści czy wartość majątku, gdy idzie o przypadek opisany w ak. 1²². Ważną rolę w dokumentowaniu pojawiania się takich przestępstw odgrywa księgowość, szczególnie w przypadku badania przepływu korzyści majątkowych²³.

W ścisłych związkach, zarówno z § 233, jak i z ustawą z 2008 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy i finansowaniu terroryzmu, występuje drugi z przepisów karnych – § 234 zwany: niewykonywanie obowiązku zgłoszenia (nesplnenie oznamovacej povinnosti). Stanowi on uzupełnienie gwarancji przestrzegania obowiązków o charakterze podstawowym, wynikających z ustawy z 2008 r. Karze pozbawienia wolności do lat 2 podlega, kto nie ujawni albo nie zgłosi, mimo tego, że taki obowiązek spoczywa na nim z tytułu zatrudnienia, wykonywanego zawodu, zajmowanego stanowiska czy pełnionej funkcji – okoliczności świadczących o tym, że ktoś

składające się z co najmniej 3 osób, która działa w określonym przedziale czasowym i w sposób skoordynowany dokonuje jednego lub więcej przestępstw, przestępstwa legalizacji korzyści z popełnionego przestępstwa z §233 albo niektóre z przestępstw korupcyjnych według działu VIII rozdział 3, w celu osiągnięcia bezpośrednio lub przez pośrednika korzyści finansowej lub innej korzyści. Terrorystyczna grupa to według § 129 pkt. 5 skk, struktura co najmniej 3 osób, która działa w określonym przedziale czasowym, w celu popełnienia karalnego przestępstwa terroru albo karalnego przestępstwa terroryzmu.

²⁰ Zakon č 248/1994 Z.z.

²¹ Zakon č 221/1994 Z.z.

²² M. Kordik [w:] E. Burda, J. Čentéš, J. Kolesár, J. Záhora a kolektív. Trestný zákon. Osobitná časť. Komentár II. diel Praha 2011, s. 582.

²³ Zob. też J. Šanta, Účtovníctvo ako dôkaz v trestnom konaní. In *Justična revue* 2007, nr 6–7, s. 838–843, oraz tenże, Tajmostvo a mlčanlivosť v procese dokazovania ekonomickej trestnej činnosti. In *Justična revue* 2007, nr 8–9, s. 1120–1128.

popęłnił przestępstwo legalizacji korzyści pochodzących z przestępstwa z § 233 albo transakcji podejrzanej. Jednakże ak. 2 dopuszcza wyjątek polegający na tym, że czyn ten nie zostanie popełniony i nie grozi za to kara, jeśli sprawca (osoba obowiązana – uwaga Z.K.) nie zdołał ujawnić albo dokonać zgłoszenia z tej przyczyny, że mógłby siebie albo inną bliską osobę narazić na niebezpieczeństwo popełnienia na ich szkodę przestępstwa. Jest to swego rodzaju kompromis pomiędzy nakazem wypełnienia obowiązków ustawowych a ochroną życia jednostki, której z tego powodu zagraża niebezpieczeństwo najczęściej ze strony zorganizowanej struktury przestępczej, zaangażowanej w proceder prania pieniędzy. Sprawcą przestępstwa z § 234 może być jedynie szeroko rozumiany pracownik instytucji obowiązanej. Oznacza to, że odpowiedzialność spoczywa na członkach zarządzających osobą prawną oraz, mając na względzie wspomniany wcześniej program przeciwdziałania, także na osobie wyznaczonej do jego realizacji w każdym z banków.

3. ROZWIĄZANIA SŁOWACKIE NA TLE POLSKICH ODPOWIEDNICH PRZEPISÓW

Przedstawiając niniejsze zagadnienia, nie sposób choć ogólnie nie odnieść się do obowiązujących w Polsce rozwiązań w aspekcie prawnoporównawczym. Skala publikacji pozwala jedynie na przedstawienie najistotniejszych różnic, które napotykamy w procesie porównań polskich i słowackich regulacji w tym obszarze. Zanim zostaną one przedstawione należy podkreślić, że w wielu porównywalnych ze sobą obszarach rozwiązania te nie wykazują istotnych różnic. Stanowią rezultat implementacji do krajowego porządku prawnego aktów prawa międzynarodowego, szczególnie unijnego, z zadaniem zapobiegania i zwalczania prania brudnych pieniędzy i finansowania terroryzmu. W podstawowej kwestii, za którą należy uznać definicję legalizacji wartości majątkowych pochodzących z przestępstwa, nie dostrzegamy znaczących różnic. Jeśli porównamy definicję polskiej ustawy dojdziemy do wniosku, że wykazuje się ona większym stopniem elastyczności niż jej słowacki odpowiednik. Taką samą opinię można wyrazić gdy przyjrzymy się definicji transakcji podejrzanej czy osoby zajmującej eksponowane stanowisko polityczne, stanowią one bowiem wierne odzwierciedlenie regulacji prawa międzynarodowego. Jeśli zaś chodzi o określenie banków, jako jednej z wielu instytucji zobowiązanych do zgłoszenia przypadków prania brudnych pieniędzy, polska ustawa dokonała tu bardziej zróżnicowanego podziału, zwracając uwagę na oddziały instytucji kredytowych, zaliczając do nich podmioty prowadzące działalność kantorową.

W sposób odmienny uregulowano pozycję instytucji odpowiedzialnej za bezpośrednie wykonywanie zadań z zakresu przeciwdziałania praniu pieniędzy. W Polsce będzie nią Generalny Inspektor Informacji Finansowej (GIIF), umiejscowiony

w strukturze Ministerstwa Finansów jako podsekretarz stanu. Inaczej rozwiązanie to funkcjonuje na Słowacji, powołano tam specjalny wydział policji podległy Ministrowi Spraw Wewnętrznych. Ich zakres kompetencyjny w tym przypadku jest ze sobą porównywalny. Znaczące różnice pojawiają się za to, gdy weźmiemy pod uwagę reguły postępowania instytucji obowiązanych w obydwu krajach. Ustawa polska powołuje się w art. 8b na obowiązek stosowania wobec swoich klientów środków bezpieczeństwa finansowego. Zakres wykorzystania wspomnianych środków został ustalony na podstawie oceny ryzyka, dokonywanego na podstawie analizy, z uwzględnieniem rodzaju klienta, stosunków gospodarczych, produktów lub transakcji. Poza tym nasza ustawa wymienia poszczególne płaszczyzny, na których owe kryteria znajdują swoje zastosowanie, pozostawiając samej instytucji obowiązanej decyzję o uznaniu konkretnej transakcji za podejrzaną, co powoduje konieczność powiadomienia GIIF. Z takim rozwiązaniem nie spotykamy się w słowackim odpowiedniku, który funkcjonuje przy wprowadzeniu kazuistyki poszczególnych przepisów. Przykładem, na który można się tu powołać, są trzy stopnie staranności (podstawowy, złagodzony i podwyższony). Polska ustawa w przyjętych rozwiązaniach stwarza warunki dla zapewnienia większego stopnia wiarygodności danych przekazywanych do instytucji obowiązanej, czego odzwierciedleniem jest przyznane w art. 9e pkt. 5 uprawnienie do przyjmowania oświadczenia na piśmie, dotyczącego kwestii, czy dany klient jest osobą zajmującą eksponowane stanowisko polityczne, pod rygorem odpowiedzialności karnej za podanie danych niezgodnych ze stanem rzeczywistym. Obydwa państwa w jednakowym stopniu zobowiązują osoby obowiązane do przechowywania rejestru transakcji, wyznaczając okres 5 lat, jedynie w ustawie słowackiej przewidziano wyjątek, dopuszczający przedłużenie go na dalszy czas oznaczony w pisemnym żądaniu JAF. Podobne rozwiązania obowiązują gdy chodzi o zachowanie tajemnicy na temat złożonego zawiadomienia o transakcji podejrzaney. Ustawa słowacka za złamanie tego obowiązku przewidziała wyłącznie odpowiedzialność wykroczeniową, natomiast nasza ustawa traktuje to jako szczególną odmianę przestępstwa z art. 35 ust. 2. Ustawa polska okazuje się znacznie bardziej szczegółowa, kształtując obowiązki osób obowiązanych.

Porównując sankcje opisane za złamanie ustawowych obowiązków, dojdziemy do wniosku, że nasza ustawa jest w tej mierze o wiele bardziej restrykcyjna. Wprowadza ona szeroki wachlarz sytuacji dopuszczających możliwość nałożenia kary pieniężnej w art. 34a, 34b i 34c, co ważne, znajdujemy w niej również specjalny rozdział zawierający przepisy karne w art. 35, 36, 37 i 37b. Ustawodawca słowacki przeznaczył na zagadnienia kryminalizacji jedynie dwa przepisy kodeksu karnego. Znajdują one swoje odpowiedniki w art. 299 i 165a naszego kodeksu karnego w odniesieniu do przeciwdziałania finansowaniu terroryzmu. Godzi się przy tej okazji zauważyć, że nasz kodeks wprowadza w art. 299 § 8 k.k. nieznaną słowackiemu prawu tzw. klauzulę niekaralności. Jej istota polega na zagwarantowaniu bezkar-

ności sprawcy, który dobrowolnie ujawnił wobec organu powołanego do ścigania przestępstw (a nie wobec GIIF – uwaga Z.K.), informacje dotyczące osób uczestniczących w popełnieniu przestępstwa oraz okoliczności jego popełnienia, jeśli zapobiegło to popełnieniu innego przestępstwa.

PODSUMOWANIE

Przedstawione uwagi rzucają więcej światła na kształt tych regulacji w kraju naszego południowego sąsiada. Wiedza z tego zakresu jest niewątpliwie potrzebna, a wręcz niezbędna, w dobie postępującej integracji gospodarczej, zwłaszcza pomiędzy krajami należącymi do Unii Europejskiej. Prowadzenie działalności w innym kraju nie uwalnia od odpowiedzialności za złamanie obowiązujących w nim przepisów. W wypadku przeciwdziałania praniu pieniędzy, sytuacja wydaje się być w miarę ustabilizowana z tej przyczyny, że wiele tamtejszych rozwiązań znajduje swoje odpowiedniki w przepisach prawa polskiego. Stanowi to rezultat unifikacji przepisów krajowych, za sprawą wypracowanych na szczeblu organizacji międzynarodowych ogólnych zasad, stanowiących fundament dla tworzenia procedur i instytucji służących temu celowi. Jak widzimy na przykładzie niniejszego opracowania, polskie i słowackie przepisy nie wykazują pomiędzy sobą aż tak dużych różnic, w niektórych obszarach dostrzegamy jednak pewne specyficzne elementy, których źródłem mogą być odmienne założenia krajowego porządku prawnego. Ilustruje to przykład inaczej ukształtowanej zasady odpowiedzialności w słowackim prawie karnym, wraz ze stopniowaniem kar, stosownie do sposobu i motywu działania sprawcy. Aktualna słowacka ustawa pochodzi z 2008 r., i jest już drugim aktem prawnym, przewidzianym dla wypełnienia międzynarodowych zobowiązań zwalczania tego rodzaju czynów. Polski ustawodawca poszedł nieco inną drogą, nowelizując w bardzo dużym zakresie ustawę uchwaloną w 2000 r. Zasadniczy ciężar wykrywania przypadków prania pieniędzy spoczywa na instytucjach obowiązanych, wśród których banki, choć przez ustawę nie wyróżnione w szczególny sposób, odgrywają pierwszoplanową rolę. Wszystkie ważne transakcje odbywają się za ich pośrednictwem, i wśród tych operacji pewna ich część może wzbudzać zastrzeżenia instytucji zwalczających legalizowanie korzyści pochodzących ze zorganizowanej przestępczości. To one jako pierwsze mają nałożony ustawowy obowiązek zareagowania we właściwy sposób, po uprawdopodobnieniu podejrzeń o ich przestępczym pochodzeniu. Skala tego procederu jest wciąż wysoka, a wiele z nielegalnych operacji międzybankowych wciąż pozostaje nie wykrytych. Wykorzystywane są do tego celu różne rozwiązania techniczne, mające neutralizować takie podejrzania. Odpowiednia w czasie reakcja osób obowiązanych może wysiłki te uczynić skuteczniejszymi, nie tracąc wiarygodności i dobrej opinii w środowisku swoich dotychczasowych klientów.

Abstract

The publication presents regulations in Slovakian law which aim to counteract the crime of money laundering. The applicable legislation came about as a result of the implementation of international acts of law which oblige signatories to ensure effective legal solutions in this regard in domestic law. The regulations of the Slovakian *Act on Prevention of Legalization of Proceeds of Criminal Activity and Terrorist Financing* as well as the criminal code are discussed. Basic terminology used in the act is presented, as are the organization and competencies of agencies responsible for counteracting such occurrences. Since such crimes are often carried out with the intermediation of the banking system, key issues in this respect have also been touched upon. The subject of additional chapters are criminal and administrative consequences in the event of failure to observe the relevant requirements. A comparative analysis has also been carried out in the area of Polish and Slovakian regulations in order to demonstrate similarities and differences pertaining to particular issues. It is emphasized that money laundering is of international scope and in order to cooperate effectively, a knowledge of its fundamental issues in two neighboring countries is desirable.

Keywords: money laundering, Slovak penal code, international obligations, suspicious transaction

Bibliografia

- M. Kordik [w:] E. Burda, J. Čentíš, J. Kolesár, J. Záhora a kolektív. Trestný zákon. Oso-
bitná časť. Komentár II. diel Praha 2011.
- J. Šanta, Učtovníctvo ako dôkaz v trestnom konaní. In *Justična revue* 2007, nr 6-7.
- J. Šanta, Tajmostvo a mlčanlivosť v procese dokazovania ekonomickej trestnej činnosti.
In *Justična revue* 2007, nr 8-9.
- Zákon o bankách a o zmene a o doplnení nektorých zákonov, zakon č483/2001 Z.z.
z 5.10.2001 r. ze zm.
- Zakon č 566/1992 Zb. o Národnej banke Slovenska v znení neskorších predpisov.
- Zákon č 71/1967 Zb. o správnom konaní v znení neskorších predpisov.
- Zákon Slovenskej národnej rady č 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších pred-
pisov.